

Người Bán Liêm Sĩ

Tiểu Tử

Xin gọi ông ta là ông X. Để tránh phiền phức. Thời buổi bây giờ, con người dễ bị chụp mũ bất cứ lúc nào và bởi bất cứ ai.

Ở trên chụp xuống là nhà cầm quyền – hạng này đông lắm và rất... vững tay nghề vì đã từng hành nghề này cả mấy chục năm. Ở dưới chụp lên là kẻ tiểu nơn – hạng này thường thấy xuất hiện khi có biến cố hay khi thấy chánh quyền đa nghi như Tào Tháo; hạng này hành động theo thời cơ nên tay nghề lắm khi còn vụng; họ không đông nhưng rất nguy hiểm bởi vì họ giống như mọi người nên khó mà nhận diện! Ở ngang với mình mà chụp mũ mình là mấy đứa mà mình thường gọi là bạn hay chiến hữu hay đồng chí – hạng... mấc dịch này mới bắt tay ôm hôn mình thắm thiết đó, vậy mà hôm sau đã “trở cò xé lẻ” bởi vì cái đít của họ đòi cái ghế và cái mặt của họ muốn được... bự bằng cái nĩa (để được thấy là ... đại diện!); hạng này không cần tay nghề khéo nên cách chụp mũ thiếu... tế nhị! Nói chung, hạng chụp mũ nào cũng chỉ chụp người có tên tuổi đảng hoàng chớ chẳng ai chụp mũ một kẻ vô danh. Cho nên, gọi nhân vật trong chuyện sau đây là ông X để ông trở thành kẻ vô danh, khỏi bị chụp mũ! (Xin lỗi! Tôi hơi dài dòng ở đây tại vì tôi muốn mọi người đều thấy tôi “rõ như ban ngày”, để đừng ai... chụp mũ tôi “có ý đồ này nọ”. Đa tạ).

Bây giờ thì xin nói đến ông X.

Hồi thời trước – thời mà sau này “được” gọi là nguy – ông X làm việc cho một hãng tư của ngoại quốc. Ông làm việc lâu năm và rất đắc lực nên ban giám đốc giao cho ông những chức vụ quan trọng với quyền hạn về tài chánh thật rộng rãi. Để thực hiện những chương trình xây dựng đồ sộ của hãng, ông thường xuyên giao dịch với chánh quyền. Nhờ vậy, ông “quen lớn” nhiều trong cả hai giới dân sự và quân sự.

Ở địa vị như của ông, con người dễ bị cám dỗ vì tư lợi. Chẳng có gì khó hết. Chỉ cần “nhắm mắt” một chút là nhà thầu sẽ biết cách đền ơn. Chỉ cần “biết phải quấy” một chút là vô “áp phe” riêng cho mình. Chỉ cần “bóp chẹt bắt bớ” một chút là hất chân những đứa không theo bè cánh...

Ông X lại không thuộc hạng “biết làm ăn” như kẻ trên. Ông lớn lên trong một gia đình theo Khổng giáo, lấy “nhân nghĩa lễ trí tín” làm phương châm, luôn đề cao giá trị đạo đức của con người. Cho nên làm việc cho hãng gần hai mươi năm mà không thấy ông... “xơ múi” chút gì hết! Bạn bè có đứa chê ông nhát. Ông cười: “Thà tao nhát mà tao giữ tròn liêm sĩ. Cái đó mới là cái khó. Người ta có thể chê tao như mày đã chê tao. Chớ không ai dám khi dễ tao hết. Cái phách của tao là ở chỗ đó!”.

... 30 tháng tư 1975. Ông X đã không di tản. Nghĩ rằng mình làm việc cho hãng tư, lại là hãng của ngoại quốc, chắc “họ không làm gì đâu”. Chẳng dè quân mũ tai bèo (Giải phóng miền Nam) và quân nón cối (bộ đội) vào Nam tiếp thu tuốt tuột. Hãng công hãng tư gì, lớn nhỏ gì cũng “đớp” hết ráo (Trước đó, họ có tuyên bố “không đụng tới cây kim sợi chỉ của dân”, và sự thật, họ đã làm đúng như vậy, mới chết! Bằng có là họ đã lấy hết, chỉ chừa có... cây kim sợi chỉ! Cho nên, có thấy ai thưa gởi rằng bị cách mạng... cướp mất cây kim sợi chỉ đâu? Vậy mà sao ai cũng nói họ “nói một đằng mà làm một nẻo” hết! Oan cho họ! Có điều là với “cây kim sợi chỉ”, người dân không biết... “làm khi gì ăn”. Chỉ còn có nước may cái miệng lại để khỏi phải ăn, khỏi phải nói!).

Hãng của ông X bị quân mũ tai bèo mang bí số K7 tiếp thu. May cho ông: người dẫn đầu toán tiếp thu là người chú bà con đi khu hồi kháng chiến 1945. Nhờ ông này can thiệp nên ông X không bị đi cải tạo, nhưng bị đổi đi “hạ tầng công tác” ở một kho hóa chất (Sự che chở người thân như vậy rất hiếm thấy trong chế độ. Và có lẽ vì vậy mà chưa đầy sáu tháng sau, ông cán bộ đó bị cho “về vườn” mặc dầu chưa tới hạn tuổi!).

Bấy giờ, ông X ăn lương 80 đồng. Trong khi người tài xế cũ của ông lãnh 90 đồng! Ông được phát lương mỗi tháng hai kỳ. Mỗi kỳ là 40 đồng nhưng bị giữ lại 2 đồng để cho vào sổ tiết kiệm (Nhà Nước lo cho dân chí tình như vậy mà vẫn có người không bằng lòng. Lạ thật!).

Bấy giờ, vì tất cả ngân hàng đều bị tịch thu, nên tiền của mà ông X để trong ngân hàng của ông kể như đã... cúng cô hồn! Ông X trắng tay và... trắng mắt.

Bấy giờ, vợ con ông X rã ra đi làm trong mấy tổ hợp. Hai đứa nhỏ nhút ở nhà dán bao giấy bỏ mỗi cho bạn hàng ngoài chợ gói đồ. Ông X bán lần xe cộ, bàn ghế tủ...

Nhiều khi ông thầm nghĩ: “Mình đã tự hào giữ tròn liêm sỉ từ mấy mươi năm. Bây giờ... đổi lấy cái ăn cũng không được. Phải chi hồi đó mình nhắm mắt làm bậy, mảnh mung chụp giựt đầy túi rồi bay ra ngoại quốc ở, thì bây giờ mình đâu có ngồi đây nhìn cái khổ cực của vợ con! Riết rồi không biết là mình khôn hay mình dại nữa”.

Hôm nay là ngày ông đi bán chiếc xe đạp của ông. Ông đã tính kỹ: đạp xe ra chỗ thằng nhỏ sửa xe đạp ở góc đường xin nó cho đứng nhờ để bán; ở đó người qua lại cũng đông và người ghé vào bơm bánh hay sửa xe cũng thường; thế nào cũng có người hỏi mua. Sau khi lau chùi sạch sẽ chiếc xe, ông lấy một miếng bìa cứng viết lên đó “Bán xe đạp” rồi khoét lỗ xỏ sẵn dây để mang ra cột tại chỗ. Vừa làm ông vừa nghĩ đến thân phận của mình, đến cái liêm sỉ mà ông đã đeo đẳng từ bao nhiêu năm. Ông cười chua chát: “Cái liêm sỉ không giá trị bằng chiếc xe đạp!”. Bỗng ông nảy ra một ý, vừa hài hước vừa táo bạo: “Tại sao mình không treo bảng bán cái liêm sỉ? Cười chơi, sợ gì?”. Vậy là ông lấy một miếng cạc-tông, nắn nét viết lên đó hàng chữ “Bán cái liêm sỉ. Bảo đảm 20 năm chưa sút mẻ”. Khoét lỗ xỏ dây xong, ông cho hết vào túi xách, đạp xe ra ngõ.

Thằng nhỏ sửa xe tuổi độ mười hai mười ba. Ôm nhóm, đen thui, cười hờ hợt. Sáng nào nó cũng kéo chiếc xe hai bánh chở hai thùng gỗ nhỏ và mớ đồ nghề, ra... hành nghề cạnh trụ đèn ở góc đường. Sợ người ta không biết hay sao mà thấy nó có treo trên trụ đèn tấm bảng trắng sơn chữ đỏ “Tại đây sửa xe đạp đủ loại”.

Khi ông X xin đứng nhờ, nó vui vẻ nhận lời ngay:

- Dạ được! Dạ được! Ông Hai cứ dựng xe cạnh cột đèn đó, không sao hết. Chỗ này là chỗ “bá tánh” chớ phải của riêng cháu đâu mà ông Hai xin phép!

Rồi nó lấy cái thùng gỗ úp xuống, mời:

- Ông Hai ngồi. Cháu đang lờ tay!

Nó làm như nếu nó không lờ tay thì nó có bồn phận phải ngồi... tiếp chuyện ông X vậy! Ông thấy có cảm tình ngay với thằng nhỏ. Ông cảm ơn rồi lấy hai miếng cạc-tông ra, treo một tấm lên sườn xe đạp, tấm thứ hai đeo lên cổ của mình một cách thích thú!

Ông ngồi xuống thùng gỗ phía sau lưng thằng nhỏ, đốt thuốc hút, ung dung. Thằng nhỏ đang ráp sợi dây sên vào chiếc xe đạp dựng ngược. Nó vừa làm vừa nói chuyện với ông X, mắt vẫn nhìn chằm chú vào công việc.

- Ông Hai bán xe rồi lấy gì mà đi?

- Thì... tôi đi chung xe với bà nhà tôi.

- Ông đèo bà hay bà đèo ông vậy?

Ông X bật cười:

- Dĩ nhiên là tôi đèo bà chứ!

- Ý! Bây giờ đổi đời rồi. Máy bà chở chồng chạy bon bon thiếu gì, ông Hai.

Nói xong, nó cười hắc hắc. Ngừng một lúc, chừng như đang ngẫm nghĩ gì đó. Rồi nó nói tiếp, giọng ngang ngang:

- Bây giờ sao nhiều người bán đồ bán đạc trong nhà quá. Ở xóm của cháu, thấy có người cạy gạch bông nền nhà lên bán đặng ăn, ông Hai à!

Hình ảnh đó làm ông xúc động. Ông không biết phải nói gì. Sự bần cùng của người dân trong chế độ được gọi là ưu việt này, đã vượt quá xa tầm tưởng tượng của con người... thì còn lời gì để nói? Im lặng, ông hít nhiều hơi thuốc dài...

Thấy sao “người đối thoại” của nó làm thình, thằng nhỏ quay đầu nhìn lại. Bây giờ nó mới thấy tấm bảng ông đeo trước ngực. Nó ngạc nhiên:

- Ủa! Ông còn bán cái giống gì nữa vậy?

- Thì... cháu đọc coi.

- Cái... “liêm”... Cái “liêm sĩ” là cái gì vậy, ông Hai?

- Ờ... Cái liêm sĩ là... (Ông ngập ngừng tìm lời để giải nghĩa) Là... Là cái mà thiên hạ ai cũng quý trọng hết. Người ta coi nó có giá trị như... có giá trị như...

- Như hột xoàn hả ông Hai?

- Ờ! Đại loại như vậy. Thiên hạ cho rằng người nào có cái liêm sĩ cũng thấy sáng ngời không kém. Nổi tánh tò mò, thằng nhỏ chùi vội hai tay vào một miếng giẻ cũng dơ như tay của nó, rồi xoay hẳn người lại, hăm hở:

- Ông Hai cho cháu coi một chút được không? Từ cha sanh mẹ đẻ cháu chưa nghe nói tới cái liêm sĩ bao giờ, chớ đừng nói thấy.

- À cái này không có coi được. Lớn lên rồi cháu sẽ biết.

Thằng nhỏ tiu nghỉu, quay trở về công việc mà nghĩ: “Chắc là đồ xịn lắm nên ông sợ!” Có hai thanh niên dừng lại bớm bánh xe. Cả hai đều đọc bảng treo trước ngực ông X. Một anh hỏi anh kia:

- Cái liêm sĩ là cái gì vậy mậy?

Thằng nhỏ nói hốt, vẻ sành sỏi:

- Là đồ nữ trang loại xịn. Mắc lắm đó!

Ông X mỉm cười, chua chát nghĩ: “Chế độ đâu có dạy con người phải có liêm sỉ. Bây giờ, chỉ thấy học đấu tranh, học hận thù, học giết chóc... chớ đâu thấy học làm người có đạo đức, trọng lễ nghĩa để mà biết liêm sỉ là gì? ”

Một anh bộ đội, nón cối nghiêng nghiêng, tấp Honda vào hỏi mua “săm” xe đạp. Thằng nhỏ nói: “Sửa xe chớ không có bán đồ phụ tùng”. Chờ cho anh bộ đội đi khuất, nó quay lại cười cười nói với ông X:

- Ruột xe thì nói ruột xe. Mấy chả nói “săm”. Hồi đầu cháu đâu có biết. Cháu chỉ qua bà xẩm bán nước sâm ở bên kia đường. Thấy cười quá! Họ nói tiếng gì đâu không hà!

Một thanh niên chờ một ông già, ngừng lại nhờ thằng nhỏ siết lại cái đầu bàn đạp. Sau khi nhìn ông X, anh thanh niên hỏi nhỏ ông già:

- Liêm sỉ là cái gì hả ông nội?

Ông già tăng háng rồi nói, giọng nghiêm trang:

- Là cái mà nó bắt con người ta phải cẩn thận trong suy tư trong hành động. Nó không cho con người ta làm bậy làm quấy, làm sai đạo lý. Nó bắt con người ta phải biết xấu hổ khi có ý xâm phạm thuần phong mỹ tục. Quý lắm, con thấy không? Vậy mà thời buổi bây giờ có mấy ai biết nó là gì... Trả tiền xong, người cháu đợi người ông ngồi đằng hoàng vững chãi trên pọt-ba-ga rồi mới đạp đi.

Ông già quay đầu nhìn lại ông X, giống như nhìn một món đồ cổ!

Mặt trời đã lên cao. Cây me già cạnh đó đổ bóng mát rượi xuống chỗ “hành nghề” của thằng nhỏ. Gió thổi hiu hiu. Lá me lẳng lặng rụng...

Một ông già râu tóc bạc phơ đạp xe lọc cọc ghé vô nhờ sửa cái thắng. Sau khi... “kiểm tra” lại bộ phận, thằng nhỏ gỡ gỡ đầu mặc dù tay nó dơ hầy:

- Cha... Vụ này hơi lâu à ông Hai. Cũng năm mười phút à!

- Không sao. Tao đợi. Tao thiếu gì thì giờ.

Nó vội vàng lật úp cái thùng gỗ còn lại, đặt gần chỗ ông X:

- Ông ngồi đây. Có ông Hai này ngồi bán xe, từ sáng giờ không thấy ai hỏi hết. Chắc cũng buồn!

Đó là cách nó giới thiệu để hai người dễ dàng bắt chuyện với nhau, nếu muốn.

Ông già ngồi xuống, gạt đầu chào ông X, rồi móc bọc thuốc rê, mời:

- Ông vắn một điếu chơi.

- Cám ơn. Tôi có đem theo thuốc vắn sẵn ở nhà.

Ông X lấy trong túi ra hộp thiếc giệp màu vàng (loại đựng thuốc điếu 555 ngày xưa) móp méo trầy trụa, mở ra mời lại:

- Ông hút thử thứ này coi.

Ông già cất bọc thuốc vào túi lấy một điếu của ông X để lên môi, đốt. Ông hít mấy hơi thật dài rồi gạt gù:

- ùm... Một phần Lạng Sơn hai phần Gò Vấp.

- Đúng! Ông rành quá!

- Một đời hút thuốc mà không rành sao được, ông bạn.

Hai người im lặng thờ những hơi khói dài. Giờ đó, đường cũng vắng, chỉ nghe tiếng lách cách sửa xe của thằng nhỏ. Một lúc lâu sau, bỗng ông già tăng hắng rồi nheo mắt nhìn thẳng ông X, giọng ôn tồn:

- Ông bạn à. Tôi nghĩ nếu ông bạn còn chút liêm sỉ thì nên dẹp tấm bảng bán liêm sỉ của ông đi. Chỉ có phường vô liêm sỉ mới khoe khoang khoác lác rằng ta là thế này, ta là thế nọ, ta hơn thiên hạ về đủ mọi mặt vv.... Sự thật, họ không có gì hết. Bọn vô liêm sỉ đó đã chà đạp mọi giá trị tinh thần của con người, đã chối bỏ truyền thống đạo đức của ông cha để lại từ không biết mấy ngàn năm.

Ông X im lặng gật gù nghe. Ông già ngừng một chút để hít mấy hơi thuốc. Rồi tiếp:

- Ông bạn à. Tôi tin rằng ông bạn là người có liêm sỉ. Trực giác cho tôi thấy như vậy. Bây giờ, đem rao bán cái liêm sỉ, ông bạn có thấy đó là hành động thiếu suy nghĩ không? Nói khùng mà nghe, giả dụ ông bạn có bán được cái liêm sỉ, ông bạn sẽ “trắng tay”. Không còn liêm sỉ nữa thì ông bạn sẽ thành cái gì?

Ông già ngừng ở đó, nhìn ông X một chút rồi nói gần từng tiếng:

- Ông bạn sẽ là thằng-vô-liêm-sỉ!

Đến đây, thằng nhỏ đã sửa xong cái thắng. Ông già đứng lên chào ông X, trả tiền rồi đạp xe đi thẳng. Hút tàn điếu thuốc, ông X thở dài, đứng lên tháo hai miếng cạc-tông cho vào túi xách. Thằng nhỏ ngạc nhiên:

- Ủa! Bộ ông Hai về hả?

- Ừ!

- Sao về sớm vậy?

- Ừ! Về sớm.

Ông X nói bằng một giọng trống rỗng. Thằng nhỏ ân cần dặn:

- Ông Hai cẩn thận nghe! Coi chừng tụi nó giật cái liêm sỉ à. Mấy thằng lưu manh nó giật bóp của người ta hoài, hà!

Ông X làm thinh đạp xe đi, bỗng nghe như cái liêm sỉ của ông nó nặng như chì. Vậy mà bao nhiêu lâu nay, ngày ngày ông vẫn còng lưng cõng nó để đi tìm một chân trời, một lối thoát, một chút ánh sáng ở cuối con đường hầm ...!